До разової спеціалізованої вченої ради
Національної академії внутрішніх справ
03035 м.Київ-ДСП, пл.Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Губенко Івана Володимировича за темою:

«ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», галузь знань 08 Право

Актуальність дослідження. Україна має значні та різноманітні природні ресурси, які протягом тривалого історичного періоду зазнавали масштабної екстенсивної експлуатації, що призвело до їх негативних техногенних змін регіонального рівня та суттєвого зменшення їх еколого-захисного потенціалу. На сьогодні антропогенне й техногенне навантаження на навколишнє природне середовище у кілька разів перевищує відповідні показники в розвинутих країнах світу. Унаслідок повномасштабного воєнного вторгнення на територію України російської армії екологічна ситуація в державі значно погіршилася. Через постійні ракетно-бомбові й артилерійські обстріли знищуються (як правильно наголошує здобувач) біогеоценози, токсичні речовини потрапляють в атмосферне повітря, ґрунт і воду. Крім того, нинішня складна екологічна ситуація зумовлена насамперед збільшенням кількості злочинів проти довкілля та їх тривалим інкубаційним періодом. Разом з тим, статистичні дані засвідчують, що по кримінальним провадженням за ст. 245 КК України у період 2019–2025 років лише у 30% випадках особам повідомлено про підозру, а 50% опитаних слідчих взагалі прямо вказали про наявність складнощів під час розслідування злочинів щодо знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Проблеми використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень розглядали такі українські науковці: Ю. П. Аленін, В. В. Арешонков, В. М. Атаманчук, В. П. Бахін, П. Д. Біленчук, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, В. І. Галаган, В. Г. Гончаренко, І. В. Гора, О. Ю. Гресь, А. В. Іщенко, В. В. Коваленко, О. Н. Колесніченко, В. А. Колесник, Н. І. Клименко, Ю. Б. Комаринська, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко, Є. Д. Лук'янчиков, О. І. Мотлях, М. В. Салтевський, М. Я. Сегай, Д. Б. Сергєєва, Е. Б. Сімакова-Єфремян, Р. Л. Степанюк, І. В. Пиріг, І. А. Петрова, М. А. Погорецький, О. В. Таран, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалова, В. Г. Хахановський, К. О. Чаплинський, С. С. Чернявський, Ю. М. Чорноус, В. М. Шевчук, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, В. В. Юсупов та ін.

Протидію кримінальним правопорушенням проти довкілля, зокрема за допомогою залучення спеціальних знань різних фахівців, безпосередньо досліджували Л. М. Бабайлова, А. І. Виноградова, Б. Б. Індиченко, С. О. Книженко, Л. Ю. Крігер, С. І. Марко, О. В. Одерій, С. В. Татаренко, О. С. Тарасенко, Я. М. Толочко, Ю. М. Туровець та ін.

Разом з тим, не применшуючи теоретико-практичну значущість згаданих науковців слід визнати, що на тепер в Україні не виконано жодної монографічної роботи з комплексним розглядом питань використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Більше того, саме обраний дисертантом напрямок наукового дослідження останнім часом практично залишався поза увагою науковців.

З огляду на наведене дисертаційне дослідження І.В.Губенко є актуальним і своєчасним.

Мета та завдання дослідження повною мірою узгоджуються з планом дисертації. Об'єкт та предмет дослідження обрані правильно.

Об'єкт та предмет дослідження обрані правильно і відповідають вимогам МОН України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також правовідносини, які виникають у кримінальному провадженні щодо знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Предметом дослідження є використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертацію виконано відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затвердженої Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019, Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затверджених Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII, Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. Робота відповідає Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2025–2029 роки, затверджених наказом МВС України від 21 травня 2024 року № 326, і Пріоритетним напрямам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23), 2025–2029 роки (рішення Вченої ради від 30 грудня 2024 року, протокол № 25). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року (протокол № 14) й уточнено 24 червня 2025 року (протокол № 16), внесено до переліку тем дисертаційних досліджень з юридичних наук, розглянутих і схвалених координаційними бюро відділень Національної академії правових наук України (реєстр. № 1123, 2022 рік).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження забезпечена правильним методологічним підходом і методами дослідження. Зокрема, для досягнення поставленої мети дисертант використав загальнонаукові та

спеціальні методи, які є засобами наукового пошуку. Їх застосування було обумовлено системним підходом, що дозволяє реалізувати докладний розгляд вирішуваних питань.

Результати дисертаційного дослідження І.В. Губенко є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки широкому використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового дослідження.

Зокрема, емпіричну базу дослідження складають статистичні матеріали про рівень кримінальної протиправності проти довкілля, узагальнені результати вивчення 120 архівних кримінальних проваджень, розпочатих за ст. 245 КК України за період 2019–2025 років; зведені дані анкетування 104 слідчих Національної поліції, 160 спеціалістів і 95 судових експертів з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Львівської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Херсонської, Черкаської, Чернівецької областей та м. Києва; статистичні й аналітичні матеріали Національної поліції України, Експертної служби МВС України, Офісу Генерального прокурора, Державної екологічної інспекції України, Державної судової адміністрації України за 2019–2025 роки.

Достовірність наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, забезпечується вдалою і продуманою структурою наукової розробки, логікою викладення матеріалу, потужним масивом емпіричної та джерельної бази.

Структура дисертації є логічно побудованою та ґрунтується на комплексному підході до вирішення проблем використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є переконливими. При їх обґрунтуванні здобувач використав емпіричні матеріали, а також правові та наукові

джерела. Висновки до розділів та загальні висновки дисертації відповідають сутності розглянутих питань і відзначаються чіткістю викладених думок.

Таким чином, сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації мають належний рівень обґрунтованості та достовірності.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій. Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що вперше на основі теоретико-емпіричного дослідження з урахуванням позицій інших науковців та практичних працівників проведено спеціальне комплексне дослідження використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу.

У результаті проведеного дослідження дисертантом сформульовано та обґрунтовано низку висновків й рекомендацій, що характеризуються науковою новизною й мають важливе теоретичне та практичне значення. Серед них найбільш важливими теоретичними положеннями є наступні.

уперше:

здійснено комплексний підхід до визначення видів спеціальних знань, які використовують під час розслідування знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу, з огляду на поєднання здобутої освіти й отриманої експертної спеціальності фахівцями: екологічні, пожежно-технічні, вибухотехнічні, біологічні, криміналістичні (слідознавчі), ґрунтознавчі, економічні;

запропоновано перелік спеціалістів, яких необхідно залучати до огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу, встановлено підстави й особливості їх виклику (залучення) до розслідування, зміст діяльності в процесуальній дії та документи, які вони складають за результатами участі в слідчому заході;

згруповано питання, вирішувані пожежно-технічною та інженерно-екологічною експертизами під час розслідування знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу залежно від: ідентифікаційного, класифікаційного

або діагностичного завдань; встановлення причинового зв'язку між діянням, особами та шкодою, завданою об'єктам рослинного світу; встановленням, оцінюванням і розрахунком розміру матеріальних збитків, спричинених довкіллю;

окреслено переваги й можливості призначення та проведення в кримінальних провадженнях, розпочатих за ст. 245 КК України, комплексних судових експертиз: еколого-біологічної, еколого-економічної, пожежно-технічної і вибухотехнічної, вибухотехнічної та матеріалознавчої, пожежно-технічної та екологічної, трасолого-ґрунтознавчої, біолого-ґрунтознавчої експертиз, що надає можливість оптимально поєднати спеціальні знання судових експертів різних спеціальностей для реалізації завдань дослідження, забезпечити дотримання розумних строків кримінального провадження, економію задіяних процесуальних ресурсів;

удосконалено:

положення про підготовку спеціалістами письмових довідок, висновків й інших документів за результатами попереднього дослідження слідів знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу на місці події залежно від сфери їх спеціальних знань: спеціаліст-пожежотехнік викладає в довідці й акті дані про причини виникнення пожежі на ділянці рослинності; спеціаліст-еколог у висновку визначає розмір заподіяної екологічної шкоди довкіллю;

процес пропозиції щодо конкретних спеціалістів (екологів, пожежотехніків, біологів), яких залучають до отримання порівняльних зразків для експертизи під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, шляхом формування підстав для їх залучення та визначення змісту діяльності спеціалістів-криміналістів, екологів, ботаніків, біологів;

організаційні засади призначення криміналістичних експертиз у кримінальному провадженні, розпочатому за ст. 245 КК України, за допомогою окреслення предмета експертизи, об'єктів дослідження,

експертного завдання, переліку вирішуваних питань щодо встановлення різних обставин знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

дістало подальший розвиток:

аналіз і визначення напрямів наукових досліджень питань використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу;

класифікація нормативно-правових актів і документів правозастосовної практики, що є основою професійних знань слідчого, який спеціалізується на розслідуванні кримінальних правопорушень проти довкілля;

пропозиції з удосконалення порядку залучення спеціаліста-еколога до участі в огляді місця події, отриманні зразків для експертизи та в інших слідчих (розшукових) діях шляхом можливості прокурора, слідчого за належної взаємодії отримувати в порядку ст. 93 КПК України зразки проб або інші об'єкти рослинного світу, самостійно вилучені інспекторами екологічних інспекцій у межах заходів державного нагляду (контролю);

перелік типових видів судових експертиз, які проводять під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу: інженерно-технічні (пожежно-технічна, інженерно-екологічна); криміналістичні; біологічні; ґрунтознавчі; економічні, а також їх комплексне поєднання.

Дисертант напрацював самостійні наукові узагальнення та висновки, які виносить на захист. Разом із збагаченням теорії кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи вони мають суттєве теоретичне та практичне значення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблені у дисертації положення і рекомендації можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – під час підготовки монографій, наукових статей і тез доповідей на конференціях, планування наукових досліджень за напрямом судово-експертного та криміналістичного забезпечення

кримінального провадження, методики розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля (акт Національної академії внутрішніх справ від 02.01.2026 № 6-нд);

– *практичній діяльності* – під час проведення занять у системі службової підготовки, а також проведення нарад, семінарів; викладені пропозиції можуть бути корисними під час розслідування кримінальних правопорушень (акт Головного слідчого управління НПУ від 24 грудня 2025 року № 124562-2025; акт Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України від 6 січня 2025 року);

– *освітньому процесі* – для підготовки навчально-методичних і дидактичних матеріалів, викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування кримінальних правопорушень», а також під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 2 січня 2026 року № 5-оп).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях.

Основні положення та висновки, сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – в іноземному журналі, а також п’ять тез виступів у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та круглого столу.

Робота виконана українською мовою, її структура й обсяг визначається метою, завданнями, об’єктом та предметом дослідження. Дисертаційна робота складається із анотації, вступу, трьох розділів, що включають дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (214 найменувань на 25 сторінках) і чотири додатки на 36 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 232 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 155 сторінок.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження І.В. Губенко на тему «Використання спеціальних знань під час розслідування

знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» включає результати власних досліджень здобувача. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Загальний аналіз роботи.

У першому розділі «**Теоретичні засади використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу»** автор (серед іншого) дійшов висновку, що:

а) під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, використання різних видів спеціальних знань слідчий має бути обізнаний з низкою нормативно-правових актів у сфері охорони навколишнього середовища. На підставі здійсненого дослідження відповідні нормативні документи згруповано за такими видами (рівнями): 1) рівень законодавчих актів: міжнародні нормативно-правові акти, що ратифіковані Україною, кодекси й закони України; 2) рівень підзаконних нормативно-правових актів: постанови Верховної Ради України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативні документи міністерств, відомств, інших органів державної влади; 3) рівень правозастосовних документів: узагальнення, листи, огляди, постанови суду з узагальненням правозастосовної практики за кримінальними провадженнями проти довкілля.

б) переважна більшість дисертаційних досліджень, що виконані в Україні, стосувалися розслідування злочинів проти довкілля, здійснення прокурором процесуального керівництва на досудовому розслідуванні. Серед захищених дисертацій питання використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти довкілля або окремих їх видів розглянуто крізь призму застосованих форм (процесуальних і непроцесуальних), видів спеціальних знань – у галузях техніки й екології; акцентовано на використанні екологічних знань і проведенні екологічної експертизи (для встановлення розміру заподіяної шкоди навколишньому природному середовищу); у межах взаємодії увагу зосереджено на співпраці з органами

державного нагляду (контролю) та державними спеціалізованими установами у сфері охорони навколишнього природного середовища (з них у кримінальне провадження можуть залучати спеціалістів), створення спеціалізованих СОГ для розслідування злочинів проти довкілля; видів судових експертиз: екологічної, хімічної, технічної, біологічної, ґрунтознавчої, криміналістичної тощо.

Встановлено, що в жодній із захищених дисертаційних робіт в Україні не досліджено в комплексі використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Окремі питання залучення спеціаліста до участі в розслідуванні екологічних злочинів і призначення судових експертиз розглядали в монографічних роботах і наукових статтях, а також є поодинокі згадки в періодичних наукових виданнях щодо питань проведення СРД в кримінальних провадженнях про знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Водночас доведено, що специфіка знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу потребує окремого розгляду питань використання спеціальних знань у цій категорії кримінальних проваджень.

в) спеціальні знання, що використовують під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, доцільно розглядати, класифікувавши їх на певні групи: власне спеціальні знання (спеціальні знання у вузькому значенні), спеціальні криміналістичні знання і спеціальні правові знання. Обґрунтовано, що використання спеціальних знань, за допомогою яких встановлюють розмір шкоди, заподіяної довкіллю, є підґрунтям для розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

г) нормативні акти України забезпечують залучення та участь спеціаліста-криміналіста, спеціаліста-кінолога, спеціаліста з дослідження пожеж (працівника ДСНС), спеціаліста-еколога для їх участі в ОМП та інших СРД. Як спеціалістів в окремих випадках знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, що спричинило загибель людей, госпіталізацію

п’ятьох і більше осіб, значну площу загорання рослинності, до СРД залучають судових експертів: екологів, пожежотехніків, вибухотехніків та ін.

Залучені до ОМП або інших СРД під час знищення або пошкодження об’єктів рослинного походження спеціалісти забезпечують якісне документування вчиненого кримінального правопорушення, передбаченого ст. 245 КК України (проводять вимірювання, фотографування, відеозапис); виявляють, фіксують, попередньо досліджують, вилучають й упаковують сліди злочину, зразки та проби з місця події; здійснюють довідково-консультаційний супровід вилучених об’єктів з метою належного зберігання, транспортування та доставлення для проведення експертиз.

Залучення до проведення процесуальних дій у кримінальному провадженні про знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу здійснюють за порядком виклику слідчим (відповідно до ст. 133, 134 та інших КПК України); під час чергування спеціалістів у СОГ; листом; постановою про залучення спеціаліста.

У другому розділі **«Участь спеціаліста в окремих слідчих (розшукових) діях під час розслідування знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу»** автор аргументовано доводить, що:

а) організаційними формами використання слідчим допомоги спеціаліста в ОМП під час розслідування знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу є:

- робота на місці події спеціаліста, який здійснює чергування в складі СОГ;

- участь спеціаліста-еколога в огляді місця знищення або пошкодження рослинності в разі самостійного виявлення правопорушення;

- залучення спеціаліста – оператора БпЛА в окремих випадках необхідності огляду великої ділянки місцевості;

- участь в ОМП спеціаліста-пожежотехніка або вибухотехніка у випадках знищення або пошкодження об’єктів рослинного світу пожежею або вибухом;

- залучення слідчим інших спеціалістів під час проведення додаткового ОМП. Участь залученого спеціаліста відбувається на всіх етапах ОМП;

б) залучений до допиту спеціаліст:

- надає допомогу слідчому щодо точного та повного роз'яснення показань допитуваного, який застосовує спеціальну природоохоронну термінологію;

- допомагає проаналізувати чинні спеціальні правила, інструкції та інші документи у сфері захисту довкілля;

- надає допомогу, пов'язану з екологічними, пожежно-технічними й іншими спеціальними знаннями, щодо уточнення деталей вчиненого, способу кримінального правопорушення;

- сприяє виявленню неправдиві показання про обставини знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу.

в) до отримання порівняльних зразків для експертизи під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу залучають таких спеціалістів: спеціалістів-криміналістів (66,2 %), екологів (77,9 %), фахівців лісових господарств (54,4 %), біологів (16,2 %), ботаніків (16,2 %), хіміків (8,8 %) та деяких інших. З метою отримання зразків для судової експертизи слідчий залучає спеціаліста на підставі постанови, листа – залежно від фаху конкретної особи. Водночас порядок залучення спеціаліста-еколога, що регламентовано підзаконними нормативно-правовими актами, є тривалим і не сприяє оперативності в отриманні порівняльних зразків. З огляду на можливість самостійного вилучення інспекторами екоінспекцій у межах заходів державного нагляду (контролю) зразків проб або інших об'єктів рослинного світу, рекомендовано отримувати відповідні зразки прокурором, слідчим за письмовим запитом у порядку ст. 93 КПК України.

г) під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу спеціаліста залучають і до інших СРД, серед яких: пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, освідування, обшук;

д) залучені до ОМП або інших СРД у разі знищення або пошкодження об'єктів рослинного походження спеціалісти забезпечують якісне документування вчиненого кримінального правопорушення, передбаченого ст. 245 КК України, проводять вимірювання, фотографування, відеозапис; виявляють, фіксують, попередньо досліджують, вилучають й упаковують сліди злочину, зразки та проби з місця події; здійснюють довідково-консультаційний супровід вилучених об'єктів з метою належного зберігання, транспортування і доставлення для проведення судових експертиз.

У третьому розділі **«Організаційно-тактичні засади проведення судових експертиз під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу»** розглянуто особливості тактики проведення окремих судових експертиз, зокрема: а) інженерно-технічних (пожежно-технічна, інженерно-екологічна); б) криміналістичних; в) ґрунтознавчої; г) біологічної; д) економічної та інш.

Загалом дисертаційне дослідження І.В. Губенко відрізняється аргументованістю та достатньою обґрунтованістю запропонованих висновків. Автором використано достатньо широкий спектр літературних джерел. Висновки й пропозиції науково обґрунтовані і підтверджені належними інформаційними даними.

Все це дозволяє позитивно оцінити рецензовану наукову працю, відзначити її новизну, самостійність виконання, належний теоретичний рівень.

Разом із тим, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження слід відзначити, що і як кожна робота такого масштабу, вона охоплює певне коло дискусійних питань, які не можуть залишитися поза їх критичного аналізу.

1. Так, сучасна модель кримінального процесу в Україні побудована на принципі змагальності. Відповідно до КПК України сторони мають право досліджувати докази, у тому числі шляхом допиту експерта. У підрозділі 2.2. «Участь спеціаліста в допиті під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» здобувач комплексно та

ґрунтовно висвітлив особливості розглядуваної слідчої (розшукової) дії саме за участю спеціаліста. Цілком правильно торкнувся й питання допиту в судовому засіданні експерта. Разом з тим, практика демонструє проблему: експерт приходить до суду як носій спеціальних знань, а опиняється в умовах повноцінного перехресного допиту. Більшість експертів не готова до такого формату, а тому питання особливостей підготовки експерта до допиту під час судового розгляду кримінального провадження є вкрай важливими і потребують додаткового висвітлення під час прилюдного захисту.

2. У підрозділі 1.2. «Види і зміст спеціальних знань, які використовують під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» автор доречно констатує положення ч. 1 ст. 242 КПК України, яка забороняє проведення експертизи для з'ясування питань права. Водночас у цьому ж підрозділі наголошується на тому, що крім спеціальних і спеціальних криміналістичних знань, під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу застосовують і спеціальні правові знання, до яких відносить: а) знання спеціального природоохоронного законодавства у сфері рослинності; б) знання з техніки пожежної безпеки; в) професійні знання слідчого, прокурора, судді (у контексті здійснення кримінального судочинства). На думку офіційного опонента наведена думка має право на існування проте потребує додаткової аргументації, оскільки в роботі не має її логічного завершення (наприклад, пропозиції щодо внесення відповідних змін до КПК України).

3. У цьому ж підрозділі (1.2) здобувач конкретно визначає, що до видів спеціальних криміналістичних знань, які використовують під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, належать: а) спеціальні криміналістичні знання в галузі криміналістичної фотографії та відеозйомки; б) у галузі криміналістичного слідознавства і трасології; в) у галузі матеріалів, речовин та виробів; г) у галузі пожежотехніки й вибухознавства. Як на наш погляд, такий перелік певною

мірою є обмежений, оскільки під час розслідування досліджуваних злочинів цілком ймовірно може виникнути необхідність у призначенні й інших криміналістичних експертиз (портретної, технічної експертизи документів та ін.).

4. Підрозділ 2.1. повністю присвячений участі спеціаліста в огляді місця події під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. Дисертант ретельно висвітлив теоретичні та практичні проблеми цього питання. На підставі вивчення слідчої практики, аналізу наукових джерел і нормативно-правових актів з питань організації огляду в кримінальному провадженні запропонував головні положення участі спеціаліста на етапах огляду місця знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу, що є суттєвим здобутком наукового дослідження. Разом з тим, дисертація значно б виграла у плані практичної складової, якщо б було надано не лише наведені головні положення, а й відповідний алгоритм дій спеціаліста за зазначених обставин. Аналогічне побажання стосується й питання участі спеціаліста в отриманні зразків для експертизи.

5. У вже згадуваному підрозділі 2.1. «Участь спеціаліста в огляді місця події під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу» дисертант доречно торкається питання щодо можливості у разі необхідності та за наявності підстав залучення з іноземної держави, міжнародної організації як спеціаліста фахівця в галузі хімічної, біологічної, радіаційної, ядерної чи іншої зброї. Це положення кримінального процесуального законодавства є новим і важливим для доказування злочинів проти довкілля, що вчиняє російська федерація на території України під час повномасштабного воєнного вторгнення. Разом з тим, з тексту дисертаційного дослідження не є зрозумілим які проблеми виникають при їх залученні.

Висловлені зауваження стосуються окремих аспектів, за своїм змістом здебільшого носять дискусійний або рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Губенко Івана Володимировича **«ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ»,** є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи та практичної діяльності відповідних органів, а саме комплексно вирішують проблему використання спеціальних знань під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу».

Кваліфікаційна наукова праця є самостійною роботою, пройшла належну апробацію, її зміст цілком відповідає заявленій дисертантом науковій спеціальності. Оформлення дисертації відповідає встановленим МОН України вимогам.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження **«ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ»** є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем, вирішує важливе наукове завдання, є актуальним, завершеним, таким, що має теоретичну і практичну значущість та відрізняється науковою новизною. Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283, 19.05.2023 № 502, 03.05.2024 за № 507), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017. «Про

затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 341 від 21.03.2022 № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а його автор, Губенко Іван Володимирович, на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», галузь знань 08 Право.

Офіційний опонент:
Професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового розслідування Національної поліції України
Донецького державного університету внутрішніх прав,
доктор юридичних наук, професор **О. В. Одерій**